

DE JONGE JAREN VAN GEORGES & AUGUSTA NACHTERGAELE - VERSCHELDEN VÓÓR, TIJDENS EN VLAK NA WERELDOORLOG 1914-18

Wat volgt, is het toch wel bijzonder verhaal van twee gewone 'werk mensen' uit Ouwegem zo'n honderd jaar geleden. Alle tijdgenoten van deze wellicht nobele onbekenden zijn reeds overleden, maar hun familieleden zijn nog talrijk in onze regio en sommige aspecten van hun belevenissen zijn voor vele families in onze streek, zeker herkenbaar. De belevenissen van Georges en Gusta (zoals ze in de volksmond werd genoemd) worden in dit artikel eerst apart verwerkt, en vanaf hun huwelijk in 1921 te Ouwegem gaan ze samen de toekomst tegemoet.

Georges Nachtergael werd te Huise geboren in 1892 en Augusta Verschelden zag het levenslicht in Nazareth anno 1896. Hoewel de 'Nachtergols' en de 'Scheldies', zoals we ze te lande benoemen, meestal honkvast dicht bij de Schelde bleven wonen in vorige eeuwen (de familie Nachtergael bezit een stamboom teruggaand tot 1350), neemt het leven van Georges en Gusta toch een andere wending door het uitbreken van de eerste wereldoorlog.

HET WEDERVAREN van AUGUSTA VERSCHELDEN

(1896-1989) start in haar geboorteplaats : café 'De Vogelzang' te Nazareth. Moeder Rosalie Geiregat (1860-1942) was herbergierster, runde daarbij een kruidenierswinkel, waar je ook '*toebak om te rollen, te pruimen of te snuiven*' kon kopen en ze deed geregeld de ronde in Eke en Nazareth, met een '*hondekarre*' gevuld met

afgewogen '*koloniale waren*' (o.a. koffie en spicerijen), suiker, droge haring en ook in een tonneke. Benevens dat alles, had ze ook in de '*karre*' mee : '*cotonette*' (handdoeken geweven in ruitjes), en lijnwaad waarmee een '*kiel*' (stofjas) of een '*voorschoot*' (schort) konden vervaardigd worden. Daarnaast had het gezin, uiteraard zoals zoveel toen, enkele varkens, kiekens en konijnen om de vele monden te kunnen voeden. Vader Emile Verschelden (1860-1910) was van beroep '*ketser*' (met paard en huifwagen ophalen van graan bij de boeren naar de molen en het terugbrengen bij de eigenaar nadien). De '*ketser*' was altijd gekleed in een lichtkleurig velours pak. Niettegenstaande de mooie outfit was het een lastig en ongezond beroep. Zodoende werd haar vader al vroeg ernstig ziek door een longontsteking met astma tot gevolg. Van dan af hielp vader Emile rond en in de herberg om o.a. onze seizoensarbeiders te bedienen als ze terug kwamen van '*de kapoende*' (verbastering voor '*campagne*'). In onze streek werden deze seizoensarbeiders ook '*de fransmans*' genoemd en ginder in Frankrijk '*les godverdommes*'... Het was in Frankrijk uiteraard zwaar werken op het bietenveld (planten en rooien) en sommigen werkten ook in cichoreiovens of deden het '*pikken van het koren*'. Nogal begrijpelijk dat ze zich bij hun thuiskomst gemakkelijk eens '*een stuk in ulder voeten*' dronken. Gusta vertelde in een interview dat vader Emile een drastische methode gebruikte als het zover gekomen was : als er al eens een stamgast veel te veel '*djurekes*' (jeneverglaasjes met een oortje) had gedronken, werd hij gewoon met de '*kurtwagen*' (kruiwagen) naar huis gebracht... En voor moeder Rosalie was het ook '*gien sinecure*' : in Nazareth waren de aardewegen soms zo zwaar van de modder, dat zij zelf moest meetrekken met de twee honden om de winkelkar

vooruit te krijgen. Vader Emile stierf na zijn slepende ziekte op 50jarige leeftijd. In zijn overlijdensakte lezen we o.a. over de getuigen van de aangifte van overlijden, dat zij '*de verschijners verklaren niet te kunnen naamtekenen als ongeleerd zijnde*' ! Ondertussen werd, om haar moeder te ontlasten, Gusta op zevenjarige leeftijd toevertrouwd aan haar grootmoeder te Huise in de Kolmstraat. Van daaruit was het dus '*binst de weeke, over 't Peirdeke te voete de Kolpaert op te goan, op de kloefkes naar de kluusterschoole 't Huise*', en dat tweemaal per dag '*om en weere*' !

Zie foto hiernaast op de '*speelkoer*' gefotografeerd anno 1907 : Augusta (11 jr.) met nichtje Julia Geiregat (9 jr).

Na het zesde studiejaar was het gedaan met leren en zo begon Gusta op 13-jarige leeftijd een markante loopbaan als 'meisen' (dienstmeisje) bij 'rijke mensen' hier en elders, zoals dat toen gebruikelijk was. Ze diende achtereenvolgens bij een 'barbier' (coiffeur) te Nazareth, een bakker in Gavere, een advocaat in Ledeberg en vervolgens in Brussel : bij een notaris, een prostituee, een baron, een uitvinder, een hotelier, een bankier, en een gistfabrikant. Op de foto zien we Augusta als volwassen dienstmeid, nog tijdens WO1.

De familie en de heemkring bezitten een CD waarop Gusta zelf al haar belevenissen vertelt in geuren en kleuren en ook vlot in 't Frans. Een paar keer kwam ze tijdens de oorlog van 14-18 (met een vrijgeleidebrief van de bezetter) te voet a.u.b. van Brussel naar huis en in 1920, na elf jaar 'dienen' stopte ze voorlopig hiermee en keerde terug naar onze heimat, ditmaal naar Ouwegem. Moeder Rosalie Geiregat had namelijk na het vroege overlijden van haar man, een kleinere woning gezocht : de '*doeninge*' van de Vogelzang (het erf en alles er rond) was te zwaar geworden om verder uit te baten, en zodoende was ze als weduwe reeds anno 1914 met haar kinderen verhuisd naar een kleiner, maar een gezellig bruin café : '*d'Oude Bisschopsvunte*' op Den Bos te Ouwegem (in dialect ook afgekort tot *D'Aa Vunte*).

Terzijde het vermelden waard is : dat twee van Gusta's broers, Marcel (1892-1984) en Jules Verschelden (1898-1978) ondertussen echte globetrotters werden. Marcel ging in dienst als persoonlijke kamerdienaar bij Baron Henri Lambert (1887-1933), bestuurder van de gelijknamige bank. Door autodidacte ervaring was hij op die manier niet alleen het Frans machtig, maar ook vlot Engelstalig geworden en zo deed hij tweemaal een langdurige wereldreis per stoomboot met de baron. Op de foto van volgende bladzijde zien we hem in Indo-China (thans Vietnam), anno 1924.

Jules Verschelden werd beroepsrenner-pistier en reisde niet alleen daarvoor door Europa, maar stak ook de plas over naar de U.S.A.

Op de foto zien we hem bij de zesdaagse van Milaan in 1926.

Over deze twee andere 'Scheldies' kan eigenlijk een complete novelle geschreven worden, maar dit behoort niet tot het opzet van deze bijdrage. Benevens dit alles : in dezelfde familie trouwden drie 'Scheldies' met drie 'Nachtergols'. Men zocht het niet zo verre : een fenomeen dat uiteraard in Vlaamse contreien veel voorkwam.

HET WEDERVAREN van GEORGES NACHTERGAELE

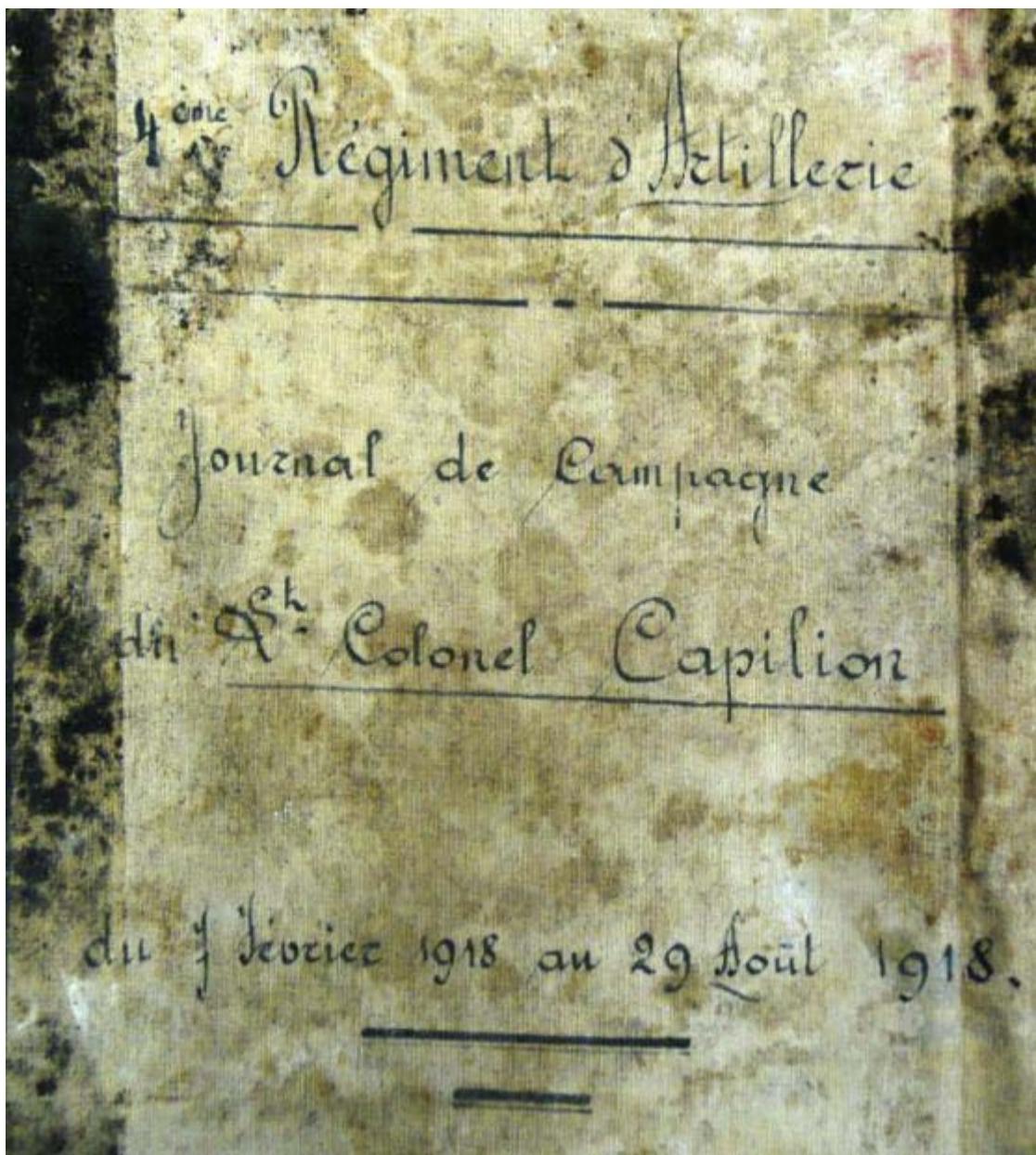
(1892-1961) werd onverwachts volledig beheerst door het uitbreken van Wereldoorlog I. De wetgever had in 1909 de 'loting' reeds afgeschaft voor de oproeping als soldaat, en Georges ging dus normaal zijn dienst-'plicht' (toen vastgesteld op 20-jarige leeftijd) vervullen zoals iedere jonge man, in 1912. Hierbij weze opgemerkt dat onderwijzers, priesters en edellieden een vrijstelling konden verkrijgen en zij, met een hoog intellectueel beroep, konden zich laten vervangen. Anderzijds waren er uit deze categorieën ook die, bij het uitbreken van de oorlog, vrijwillig dienst namen in het leger.

Op de foto zien we Georges met een geleende 'piste-velo', vlak voor de mobilisatie (deelname aan een koers tijdens een thuisbezoek).

Augustus 1914 trokken de Duitsers België binnen en werd ons neutraal land betrokken in wereldoorlog I. Willen of niet, Georges moest dus in het leger blijven en zo begon voor hem ook een onbekend oorlogsavontuur. De militaire acties, waaraan Georges deelnam, in detail weergeven is een schier onmogelijke zaak. Bij een consult in het archief van de Krijgsmacht (Legermuseum Brussel) en bijgestaan door dhr. Rob Troubleyn, expert 1ste wereldoorlog, bleek dat dit zeer moeilijk is voor een frontsoldaat in zijn positie. Georges was kanonnier en de kanonnen plus de betreffende

eenheden werden voortdurend verplaatst ! Men zou, om dit enigzins correct te kunnen noteren, duizenden bladzijden moeten lezen in de dagboeken van zijn *kolonel Capilion* of zijn *kapitein Willems*. Niettemin hebben we in het archief van de Krijgsmacht één zo'n dagboek van zijn kolonel doorgenomen (zie foto van de kaft).

58° Batterie

Rapport sur le tir de riglage.

Bat : Bataille de Langemarck.

Distance topographique - 5800

Altitude de riglage p.m H1.69 - Dist. 1600 mètres 111 écart 36

Point de pointage : Bataille d'Olverdinghe

Een aantal feiten zijn toch opmerkelijk voor dit regiment artillerie :

- de kanonnen werden meestal 's nachts verplaatst (getrokken door paarden) ; en in die dagboeken staan alle militaire verrichtingen minutieus (soms per half uur) vermeld : ook de topografische positie van de kanonnen (zie foto hierboven met het originele handschrift van de kolonel),
- ook hoeveel schoten er werden gelost en met welke soort kogelbal, de eventuele reactie van de vijand, het aantal gesneuvelden en gekwetsten (soms bij naam) en het aantal omgekomen paarden. De erbarmelijke omstandigheden waarin dit alles gebeurde, worden soms in het logboek vermeld, maar veeleer is het een technisch verslag van de feiten;
- wat eveneens opvalt : soldaten die getuigden van bijzondere moed, werden reeds tijdens de oorlog gedecoreerd.

SAMENVATTING VAN G. NACHTERGAELE ZIJN MILITaire LOOPBAAN

Deze summiere gegevens zijn gebaseerd op informatie van het Notariaat van de Krijgsmacht en op documenten in het familiearchief.

- In werkelijke dienst op 16/12/1912 en opleiding te Namur in het 1ste regiment artillerie van kolonel Dossin, samen met Jules Verriest, de latere veldwachter van Eke ; op de foto zien we Georges bij zijn inlijving te Namur.

- Reeds in 1913 opgenomen in het 4de regiment artillerie, 56ste batterie (kanonniers) o.l.v. luitenant-kolonel Capilion.
- De volledige vier jaar in dit regiment en als frontsoldaat aan de IJzer doorgemaakt, tenzij : eind 1916 werd hij voor één trimester afgestaan aan het Franse leger om een regiment paarden vanuit Dièpe (Fr.) naar het front te brengen.
- Met ernstige verwondingen in mei 1918 op doorreis in Le Havre Fr. (tussenstation) en opgenomen in het legerhospitaal van Le Blanc (Indre/Frankrijk) ; terug in zijn regiment op 28/08/1918.
- Na de oorlog werd het 4de regiment artillerie, waartoe Georges behoorde, uitgezonden als Belgisch bezettingsleger in Duitsland (maar zekerheid is er niet of hij werd meegezonden, gezien zijn invaliditeit). Alleszins is het zeker het vermelden waard, dat eind 1918 de Rijn dus compleet door het Belgische leger bezet was van Neuss tot aan de Nederlandse grens. De Duitse keizer vluchtte dan Nederland en door de samenwerking van de rechtse sociaaldemocratische leiding met de Duitse generals zou de verplettering van de revolutie voltrokken worden (althans voorlopig, want nadien was Hitler op komst...) Aan de militaire bezetting van het Rijnland kwam volledig een einde op 30 november 1919.

- Georges zwaaidt iets voordien af, als soldaat 1ste klas met onbepaald verlof (en een met een *oorlogsinvaliditeit van 50 %*) d.d. 23/09/1919.
- Slechts één keer liep hij een lichte straf op om 'zonder toelating met de moto rondgereden te hebben', maar markanter is de tekst bij de toekenning van de medailles (die hierna in het artikel vermeld staan) ; de tekst luidt alsvolgt :
'UIT ERKENTELIJKHEID VOOR DE UITZONDERLIJKE MOED EN DE TOEWIJDING DIE HIJ HEEFT GETOOND GEDURENDE ZIJN LANGE AANWEZIGHEID AAN HET FRONT'.

Dan toch nog even terug naar dat leven achter het front ! Eén algemeen kenmerk van onze Belgische legerorganisatie willen we zeker verduidelijken en dat is : de laaggeschooldheid in het veldleger. Sociale promotie was enkel mogelijk bij het kunnen schrijven en lezen van het Frans, en daar heeft Georges N. bij zijn tweejarige Franstalige opleiding in Namur, zeker gebruik van gemaakt. Zo kon men indien men geletterd was, zich ook technisch laten bijscholen achter het front. Als je kon schrijven in het Frans of het Engels, mocht je eveneens corresponderen met een oorlogsmeter, een heel apart fenomeen dat zich ontwikkelde tijdens de grote oorlog. Samen met de vele bijzonder moedige verpleegsters achter het front hebben deze oorlogsmeters, weliswaar van op verre afstand, een

zeer intensieve morele steun verleend aan onze frontsoldaten. In eerste instantie was de '*godmother*' of '*marraine de guerre*' een vertrouwenspersoon, een rots in de branding en een steunpilaar in de chaotische realiteit van een zeer traumatische oorlog (denken we maar aan het gebruik van gifgas). Ze gaf in haar brief : warmte, troost en hoop en ook Georges N. vond zo een luisterend oor bij zijn Canadese oorlogsmeter Annette Dussault. Van haar kreeg hij o.a. een zilveren zakhorloge opgestuurd. Hij correspondeerde evenzo met baron François Kervyn de Volkaersbeke uit Nazareth, die hem met nieuwjaar 1918 het volgende schreef : "*Cher camarade ... voilà trois ans qu'au premier janvier on formule le même souhait : rentrer en Belgique en vainqueurs !*"

Liedjes werden er uiteraard ook gezongen over de oorlog en het meest bekende is wel : "SOUS LES PLIS DU DRAPEAU", waarvan de familie een handgeschreven versie bezit , met als eerste strofe :

" L'Europe était tranquille : une époque de paix. Le bonheur de vie facile, nous souriait à jamais. Lorsque soudain, l'Empereur germain se mit à rougir en colère, forçant les peuples, dès le lendemain à courir en masse aux frontières ! "

NA ZIJN LEGERDIENST : trouwen Georges en Gusta in 1921, zie foto. De verdere familiehistorie vervolgen we dan in een 2de deel van ons tijdschrift 'Huizingouw'. TOCH BIJZONDER is dat Georges zelden of nooit sprak over de Grote Oorlog en het waarom, daar hebben we het raden naar, maar misschien had hij daar ook goede redenen voor... Slechts op 11 november, bij de jaarlijkse viering van de wapenstilstand WO I, zag men hem met fierheid zijn decoraties dragen. Alleszins zijn de tien eretekens, die hij kreeg van de Belgische regering, veel betekend, ook al kunnen wij daar de volledige draagwijdte niet meer van inschatten. Met name waren die decoraties : de Leopoldsorde, Ridder in de Leopold I orde met zwaarden, Ridder in de Kroonorde met zwaarden, Ridder in de Leopoldsorde met zwaarden, Militair Ereteken, het Oorlogskruis, het Vuurkruis, het IJzerkruis, de Zegemedaille en de Overwinningsmedaille. We willen dit artikel toch afsluiten met een latere foto, gezien de 100jarige herdenking van WO1. Op de foto zien we Georges N. in 1953 met zijn decoraties en ook de acht frontstrepes (erelinten) op '*de revers van zijn zondagse veste*', symbool voor de vier jaar strijd aan het IJzerfront.

Bij de herdenking van WO1 is het zeker van groot belang dat we ook deze oud-strijders herdenken die, door de Grote Oorlog, fysiek en psychisch getekend werden voor de rest van hun verder leven. Met deze bijdrage willen we dus ook hen eren en danken, zoals Georges Nachtergaele, die naast de gesneuvelden voor onze vrijheid, door toeval van het lot, volhardend hebben verder gevochten voor onze democratische waarden.

Auteur : Urbain Nachtergael (email :
organist.urbain@hotmail.be)

Bronnen : familiearchief, WO1-Wikipedia, WO1-forum, documenten uit het Koninklijk Museum van het Leger en bij de Generale Staf (notariaat van de Krijgsmacht). Met dank aan de dienst Bevolking van de gemeenten : Zingem, Kruishoutem en Nazareth , voor de geboden faciliteiten en opzoeken.

13 november 2014